

Değerli Hocamız Prof. Dr. Nevzat Eren'in anısı önünde saygıyla (1937-2000)

Çağlar Boyunca Toplum Sağlık ve İnsan

Nevzat Eren

Somgür Yayıncılık Ankara 1996, 492+XIIIs.

Bugün ilk yayınlandığında dikkatimden kaçan bir kitaba yer vereceğim: “Çağlar Boyunca Toplum Sağlık ve İnsan” bu köşede tanıtılan ilk tıp tarihi kitabı. Yazara göre, “sıkılmadan, rahat okumayı sağlama” dışında hiçbir amaç gütmeyen bir “alıntılar kitabı” söz konusu. Bana sorarsanız, ilk ve ortaöğretim tarih müfredatının olumsuz etkisinden kurtulamayan, bu yüzden de tıp tarihini gereksiz ve sıkıcı bulanlar için birebir. Kitabı baştan sona okumak şart değil, içindekiler bölümüne bakarsanız ilginizi çekecek, bugüne kadar teknik yönlerini öğrenip kullandığımız nice buluşun meraklı öyküsü sizi mutlaka sürükleyecek. Meslek yaşamımızda kullandığımız araç-gereç ve yöntemlerin hangi aşamalardan geçerek günümüze ulaştığını öğrenmek meslek pratiğimizi de yeni bir ışık altında görmemizi sağlayabilir.

Kitap 1) İlkçağ; 2) Helenistik uygarlık; 3) Ortaçağ; 4)Yeniden doğuş; 5) XVII. Yüzyıl; 6) Sanayi Devrimi; 7) XX. yüzyıl; 8) Öyküler kitabı; Kaynaklar ve Dizinden oluşuyor.

Kitapla ilgili olarak dile getirilebilecek bir olumsuz nokta -tanıtım eksikliği dışında; baskı ve dizgi kalitesinin okumayı zorlaştıran yetersizliği. Umalım ki yeni baskılarda bu eksiklikler de giderilsin, hatta -neden olmasın?- bunu fazlasıyla hakeden kitap görsel materyelle zenginleştirilsin*

*Aralık 1999’da kaleme alınmıştır..

(Doctors and Diseases in Roman Empire, British Museum Press 1995). 4. baskı

Roma İmparatorluğunda Doktorlar ve Hastalıklar

Ralph Jackson

Çeviren: Şenol Mumcu

1999 Homer kitabevi İstanbul 208+VIIIIs.

En okumuşlarımız arasında dahi bilim-öncesi inanış ve anlayışların yaygınlığı yaşadığımız deprem felaketleri sonrasında dikkatimi çekti; nereden çıktığı belli olmayan, “ayın onbeşiyile-onyedisi arasında” daha ötesi “bu-

gün saat onyediyile ondokuz arasında(!) deprem olacak” türü söylentiler arkalarında yaygın bir “inançlı” kitlesi buldu.

Klinisyen hekimler tanım gereği -çoğunlukla- bilimsel bilgi üreten değil, bilimin bulgularını günlük yaşama uygulayan insanlar. Günlük pratiğimizde hemen hergün bilim-dışı pek çok düşünce ile karşı karşıya geliyoruz; soğukalgınlığına yakalanmadan önce “anti-gripal” ilaçların -hatta antibiyotiklerin- “profilaktik” olarak kullanılması, yakalandıktan sonra yüksek dozda C vitamini içeren besinlerin alınması, “alışkanlık” hatta “tolerans” yaratacağı, ya da “doğal olmadığı” için hipertansiyon ilacı kullanmaktan kaçınmak v.d. ilk aklıma gelenler. bazıları zararsız olan bu inanışların bir bölümü bilimsel tıbbın önerileri ile taban tabana zıt. Bu konuda araştırma yapan tıbbi etnologlar, hastanın hastalığı ile ilgili inanç sistemine saygı gösterilmesini ve -tıbbi tedaviyi engellemedikçe- halk tıbbının uygulamalarının bilimsel tıbbın uygulamalarına paralel olarak sürdürülmesini öneriyorlar.

İşin bir de hekimleri ilgilendiren yönü var; insanı kovalayan tıp, ön yargılar nedeniyle diğer bilim dallarından daha geç gelişti; bu gecikmesini katlanarak artan bir ivmeyle yakalamaya çalışıyor. Fakültedeki bir hocamız “Tıp kitaplarında yazılanların yarısının yanlış olduğunu, bunun hangiyar olduğunu bilmenin ise ancak on yıl sonra mümkün olacağını” söylemişti. Elimizdeki kitap hem halk inançlarını, hem de hekimlerin zamanında ne gibi hatalar yaptıklarını gözden geçirerek, günümüz tıp uygulaması karşısında daha nesnel bir bakış elde etmek için mükemmel bir fırsat sunuyor.

Eskiden hasta-hekim ilişkileri nasıldı? Sağlık ve hastalık konusunda inanç ve uygulamalar neydi? Bu konudaki bilgiler kuşakların birbirine eklenmesiyle nasıl gelişti? Bundan yirmi-otuz yıl önce, eskiçağlarda gündelik yaşam alanına giren bu konularda kaynak bulmak pek mümkün değildi. Arkeolojinin ilk bulguları kalıntı, yazı, sikkeler ve keramik parçalarında dayanıyordu. Polen analizi, C14 radyoizotopuyla tarihlendirme, paleo-demografi ve paleopatoloji gibi disiplinler arası yaklaşımların gelişimi ile tarih neredeyse yeniden yazılmaya başlandı.

Bu alandaki güncel gelişmeleri aktaran kitap 1) Kökenler, 2) Zindelik, Besinler ve Hijyen, 3) Hekimler ve Tıp, 4) Kadın Hastalıkları, Doğum ve Doğum Kontrolü, 5) Cerrah ve Ordu, 6) Tanrılar ve Büyüleri, 7) Ölmek ve Ölüm, Kısaltma ve Notlar, Kaynakça bölümlerini içeriyor. Eklenen zengin Dizin bölümü özel konuları arayanlara yol gösteriyor. Nihayet son nokta: bu mükemmel kitabı dilimize kazandıran bir aile hekimi.